

Avrupa Ülkelerinde Yapılan Türkçe Televizyon Yayınlarının Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme

ERSOY SOYDAN

Öz

Bu çalışmada, Avrupa merkezli olarak yapılan Türkçe televizyon yayınlarının dünü ve bugünü incelenmiştir. Bu çalışma sekiz farklı Avrupa ülkesinde yapılan Türkçe televizyon yayınlarıyla sınırlıdır, Balkan ülkeleri ise kapsam dışı tutulmuştur. Avrupa merkezli Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimleri Türk nüfusunun yarısından fazlasının yaşadığı Almanya'da yoğunlaşmıştır. Almanya'yı Hollanda, Fransa ve Belçika izlemektedir.

2018 yılının Aralık ayı itibarıyla Avrupa merkezli olarak geleneksel yolla ya da internet üzerinden Türkçe yayın yapan televizyonların sayısı on dördtür, bunlardan yalnızca beşi kablo ya da uydudan izlenebilmektedir. Son yıllarda Avrupa'da kurulan Türk televizyonları yayınlarını daha az maliyetli bir mecra olan internet üzerinden yürütmektedir. Son iki yıl içinde kurulan ve Türkçe yayın yapan televizyonların ise internet televizyonundan çok, daha kullanışlı ve fonksiyonel olan IPTV'yi tercih ettikleri görülmektedir.

Bu çalışmada verilerin toplanması için öncelikle literatür taraması yapılarak ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. İkinci olarak da henüz literatüre girmemiş Türkçe televizyon yayıncılarıla önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış sorularla yapılmış derinlemesine görüşmelerden veri olarak yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Türkçe, Televizyon Yayıncılığı

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi : 28.12.2018

Makale Kabul Tarihi : 03.01.2019

Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi
Radyo, Televizyon, Sinema Bölümü, Kastamonu, Türkiye

A Study Regarding Turkish Television Broadcasts in European Countries: Past and Present

ERSOY SOYDAN

Abstract

This study is aiming to research the present and past situation of Turkish language TV broadcasts from European countries. This study is limited to Turkish TV broadcasts from eight different European countries, the Balkans are not covered within its scope. As more than half of Europe's Turkish population is living in Germany, most of Turkish TV broadcasts were aired from there.

As of December 2018, Turkish TV stations broadcasting via traditional channels or the internet in Europe are numbering fourteen, out of those, only five are viewable via cable TV or satellite TV. Therefore, Turkish TV stations in Europe are focusing on internet broadcasting, as that medium is bearing much lower costs. Furthermore, it has been observed that TV stations broadcasting in Turkish language tend to prefer the more functional IPTV than internet TV.

In order to collect the necessary data for this study, a literary research consisting of secondary sources was conducted. Besides that, yet unpublished findings regarding previously conducted raw question material and thoroughly researched material on Turkish television broadcasts as well as interviews has been used as a data source.

Keywords: Europe, Turkish, TV Broadcasting

Research Paper

Ph.D., Kastamonu University Faculty of Communication
Department of Radio, Television and Cinema, Kastamonu, Turkey

Giriş

Avrupa Ülkelerinde Yapılan Türkçe Televizyon Yayınlarının Dünü ve Bugünü Üzerine Bir İnceleme başlığını taşıyan bu çalışmanın amacı, Avrupa'daki Türkçe televizyon yayınlarının tarihsel gelişim sürecini inceleyerek, yayınların niteliklerini ve Türk toplumu açısından önemini ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, Avrupa ülkelerinde Türkçe televizyon yayınlarının doğuşu, gelişimi ve günümüzdeki durumu sorunlaştırılmıştır. Avrupa ülkelerinde 1965 yılından bu yana Türkçe televizyon yayınları ve programlar yapılmaktadır. Avrupa'daki ilk Türkçe televizyon yayınları, Türk işçilerinin yaşadıkları ülkelerdeki kamu yayın kurumları tarafından gerçekleştirilmiştir. 1984 yılında kurulan Avrupa Türk Televizyonu (ATT) ile Avrupa merkezli özel Türk televizyonları dönemi başlamıştır. 1985 yılında tam zamanlı ilk özel Türk televizyonu TD1 kurulmuştur. Türkçe televizyon yayıncılığıyla ilgili ilk deneyimlerin tamamı Türklerin Avrupa'da en yoğun olarak yaşadığı ülke olan Almanya'da gerçekleştirilmiştir. 1990 yılında TRT-INT'in başlattığı yayınlarla da Türk televizyonları Avrupa'da izlenmeye başlanmıştır. TRT-INT'in açtığı yoldan diğer Türk özel kanalları gitmiştir. Kısa süre içinde Türkçe televizyon yayınları Avrupa'da yaşayan Türklerin başlıca eğlence ve haber alma kaynağı durumuna gelmiştir. Günümüzde Avrupa ülkelerinde 500 Türkçe kanal izlenebilmektedir. Ancak, bunların içinde Avrupa merkezli Türkçe yayın yapan çok az sayıda televizyon kanalı bulunmaktadır.

Günümüzde Avrupa'da beş milyon civarında Türk yaşamaktadır ve artık göçmen Türkler "misafir işçilikten vatandaşlığa" geçerek Avrupalı Türkler olarak anılmaya başlanmıştır. Siyasetten ekonomiye kadar Avrupa'da yaşamın her alanında belirleyici bir güç olmaya başlayan üçüncü kuşak Türklerin, Türkçeyi öğrenebilmeleri ve yaşatabilmeleri için Türkçe medyanın varlığı büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, Avrupa merkezli olarak yapılan Türkçe televizyon yayınlarıyla sınırlıdır, Balkan ülkeleri ise kapsam dışı tutulmuştur. Tarihsel önemi nedeniyle Türkiye'den yapılan ve Avrupa'dan uydu aracılığıyla seyredilen Türk televizyon yayınlarının gelişimi ve etkilerinden de söz edilmektedir. Çalışmada, kapsam dışı tutulan Balkan ülkelerinde de elli yıldır Türkçe televizyon yayınları yapılmaktadır. 16 Nisan 1969 tarihinde Makedonya'da başlayan Türkçe yayınlar, Makedonya, Kosova, Bulgaristan, Romanya ve Gagavuzya'daki kamu ve özel televizyon kanallarında sürmektedir (Soydan ve Yusuf, 2018: 169-170).

Bu çalışmada, Avrupa ülkelerinde yapılan Türkçe televizyon yayınlarını betimleyen eden bir analiz yürütülmüş ve şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Avrupa ülkelerindeki Türkçe televizyon yayınları nasıl başlamıştır, bu yayınların başlamasına neden olan etkenler nelerdir?
2. Avrupa merkezli Türkçe televizyon yayınları nasıl bir gelişim göstermiştir ve günümüze dek yaşanan deneyimler nelerdir?
3. Avrupa merkezli olarak Türkçe yayın yapan özel televizyonlarının yaşadıkları sıkıntılar nelerdir?
4. Avrupa merkezli Türkçe yayın yapan özel televizyonların son yıllarda yöneldikleri yayıncılık türü nedir?
5. Avrupa merkezli Türkçe televizyon yayınlarının Avrupa'daki Türk toplumu açısından önemi ve işlevi nedir?

Bu çalışmada, Avrupa'nın sekiz ülkesinde elli dört yıldır yapılan ancak çoğu unutulmuş ya da henüz çok yeni girişimler oldukları için literatüre girmemiş Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimleri incelenmiştir. Bu çalışmada verilerin toplanması için öncelikle literatür taraması yapılarak ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Böylece bu alanda daha önce yapılmış çalışmalarla bizim çalışmamızı karşılaştırmak mümkün olmuştur. İkinci olarak ise, Avrupa merkezli Türkçe televizyon yayıncıları ile yapılmış derinlemesine görüşmelerden çıkan veriler kullanılmıştır. Özellikle son iki yılda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde internet üzerinden yapılmaya başlanan Türkçe televizyon yayınları hakkında hiçbir bilgi yoktur. Böylece Fransa, Belçika ve İngiltere'de başlayan bu yeni Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimleri hakkında bilgiler derlenebilmiştir. Bu görüşmeler önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış sorularla yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin anket ve tam yapılandırılmış görüşme tekniğinden temeldeki farkı, yarı yapılandırılmış sorulara görüşme sırasında ihtiyaç halinde yeni sorular eklenebilmesidir. Bu nedenle bu görüşme tekniği, araştırmacıya araştırdığı konu hakkında ilk baştan öngöremediği boyutları da araştırma soruları arasına dâhil etmesine fırsat vermektedir. Aynı zamanda görüşülen kişinin kendisini özgür bir biçimde ifade edebilmesini, araştırmacının belirlediği dar bir alanla sınırlanmamasını da sağlamaktadır. Böylece, araştırmacının araştırdığı konu ile arasına sıkı bir mesafe koyması gerekliliği de ortadan kalkmaktadır.

1. Avrupa'da Türkçe Yayıncılığın Geçmişi

Avrupa'da Türkçe yayıncılığın tarihi Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Avrupa'daki ilk Türkçe gazete Londra çevresindeki Hammersmith'de 31 Ağustos 1867 tarihinde yayımlanan *Muhbir*'dir (Tütengil, 1985: 3). Paris, Berlin ve Cenevre başta olmak üzere çeşitli Avrupa kentlerinde 19. yüzyılın

sonuyla, 20. yüzyılın başında Türkçe gazete ve dergiler yayımlanmıştır. Bu yayınlar siyasi nedenlerle ülkeyi terk eden ya da sürülmüş olan Osmanlı aydınları tarafından çıkarılmaktaydı. Cumhuriyet'in ilanından sonra Avrupa'da Türkçe basın alanında uzun süren bir sessizlik yaşanmıştır (Yücel, 2015: 245).

Avrupa'daki Türkçe yayıncılığın tarihi, genellikle Türkiye'den Almanya'ya işçi göçüyle birlikte başlatılmaktadır (Köksal, 2016). Türk işçilerin Avrupa'ya göç serüveni, 1957'de 12 kişilik işçi grubunun Almanya'ya gitmesiyle başlamıştır. 31 Ekim 1961 tarihinde imzalanan Türk-Alman İşçi Mübadele Antlaşmasıyla Avrupa'ya resmen işçi gönderilmeye başlanmıştır. 1964'te Hollanda, Belçika ve Avusturya, 1965'te Fransa ve 1967'de de İsveç ile iş gücü açıklarını kapatmak amacıyla benzer anlaşmalar imzalanmıştır (Özsoy, 2014: 2). Yurt dışında çalışan Türk işçilerinin sayısı 1967 yılında 250 bine çıkmıştır. Türkiye'nin sosyoekonomik yapısı da işçi göçünü hızlandıran etkenlerden olmuştur. Zira aynı yıl 34 milyon nüfusa sahip olan Türkiye'de 1 milyon işsiz bulunduğu, kırsal bölgelerde yaşayan 4 milyon kişinin ise yalnızca hasat zamanı iş bulabildiği bilinmektedir. Bu nedenle işçi göçü artarak sürmüştü ve 1974 yılında yurt dışında çalışan Türk işçilerinin sayısı 750 bine çıkmıştır (Berger ve Mohr, 2018: 45).

Avrupa'ya işçi göçünün başlamasıyla birlikte, başta Almanya olmak üzere birçok ülkedeki Türk işçilere ulaşabilmek için sınır ötesi Türkçe radyo yayınları başlamıştır. Türkiye'den yayın yapan Türkiye'nin Sesi Radyosu 1963 yılında yayına başlamıştır. Türk işçilerinin yaşadığı ülkelerde de bir süre sonra Türkçe radyo yayınları başlamıştır. İlk olarak Federal Almanya'nın WDR (Batı Alman Radyo ve Televizyon Kurumu), 1964'te günde 45 dakikalık Türkçe radyo yayınlarına başlamıştır (Köksal, 2016).

Radyo uzaklardaki sesi, televizyon ise görüntüyü anında ayağımıza getirmenin teknolojisi olmuştur (Tamer, 1983:140). Televizyon, Latince kökenli bir sözcüktür ve uzağı görmek anlamına gelmektedir. Gerçekten de insanın görme duyusunun ulaştığı en ileri aşamalardan biri olan televizyon, insanın zaman ve mekânla sınırlı gündelik yaşamında önemli değişikliklere yol açmıştır (Mutlu, 1991: 15). 25 Haziran 1925 tarihinde İngiliz John Logie Baird tarafından televizyonun ilk deneme yayını yapılmıştır (Şener, 1984: 198). İlk televizyon yayını ise 2 Kasım 1936 tarihinde Londra'da gerçekleştirilmiştir (Serim, 2007: 24). Kitle iletişim araçlarının bilgi verme, ikna etme, toplumsallaştırma ve eğlendirme gibi temel işlevleri bulunmaktadır (Demiray, 1988: 186). Dünyanın her köşesine ulaşarak, yeni bir kültürün oluşmasına katkıda bulunan televizyon, kitle iletişimin ve kitleleri bilgilendirmenin temel aracı olmuştur (Esslin, 2001: 126). Bilgilendirmenin yanında televizyonun eğlence işlevi de önemli bir yer tutmaktadır (Postman, 2012: 102).

Televizyon boş zamanları değerlendirme seçenekleri arasında en çok rağbet edilen araç olmuştur (Storey, 2000: 18). Televizyon hakkında yapılan bir araştırmaya göre, kitle iletişim araçlarının karşıladığı ihtiyaçlar arasında gündelik yaşamın sıkıntılarından kaçma, kişisel ilişkiler, kişisel kimlik ve bilgilenme ihtiyacı başta gelmektedir (Mutlu, 1995: 39-40).

Özellikle anavatan özlemi çeken Avrupa'daki Türk işçiler için Türkçe televizyon yayınları son derece önem taşımaktadır. Avrupa ülkelerinde Türk işçilere yönelik ilk Türkçe televizyon yayını 1965 yılında Almanya'da WDR tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu yayını Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa ve Avrupa'nın diğer ülkelerindeki kamu televizyonlarında yayımlanan Türkçe programlar izlemiştir. İlk yıllarda televizyon çok değerli bir araçtı. Öyle ki 1969 yılında Almanya'ya gelen bir milyoncu T.C. yurttaşı işçi İsmail Bahadır'a bir televizyon hediye edilmiştir (Mortan ve Sarfati, 2011: 29).

17 Eylül 1984'te Ludwigshafen'de yayına başlayan Avrupa Türk Televizyonu (ATT) Avrupa'nın ilk Türkçe özel televizyonu olmuş, bunu 1985 yılında Berlin'de yayına başlayan TD1 izlemiştir (Yücel, 2015: 250).

TRT, 1990 yılında TRT-INT kanalını açarak uydu üzerinden Avrupa'da yaşayan Türklere yönelik yayınlar yapmaya başlamıştır (Özsoy, 2014: 4). Türkiye'de de Almanya ile eş zamanlı ortaya çıkan uydu ve kablolu yayınların gelmesiyle birlikte, Almanya'da yaşayan Türklere yönelik televizyon yayınları, ana dillerinde yayın yapan özel televizyonlarla daha da genişlemiştir (Halm ve Sauer, 2006: 20-21). Türk televizyon kanallarının Avrupa versiyonlarının başarılı olduğu ve 20 milyon Euro'luk reklam pastasının büyük bölümünün Türkiye'ye aktarıldığı bilinmektedir. Türkiye'den yayın yapan televizyonlarının Avrupa'ya özgü içerik üretmeden Avrupa'daki Türk medyasına yönelik reklam pastasının neredeyse tamamını almaktadır (Genel, 2017: 68-74). Ekonomik sıkıntılar yaşayan ve kalifiye personel bulmakta güçlük çeken Avrupa merkezli Türkçe yayın yapan özel televizyonlar yatırım yapıp kaliteyi artırmak yerine, ayakta kalmaya çalışmaktadır (Çebi, 2012).

Günümüzde Kanal Avrupa dışında Avrupa merkezli geleneksel yayın yapan özel Türk televizyonu kalmamıştır. Zira geleneksel televizyon yayıncılığı pahalı ve büyük yatırım gerektiren bir iştir. İnternet teknolojisi sayesinde Avrupa'nın birçok ülkesinde yaşayan Türkler, internet üzerinden televizyon yayınları yapmaya başlamıştır. Hatta son iki yıl içinde Avrupa'da özellikle Fransa ve Belçika'daki Türklerce kurulan yeni televizyon kanallarında internet televizyonundan IPTV'ye yönelmenin olduğu görülmektedir. IPTV yalnızca yayının internet üzerinden gerçekleştirilmesiyle sınırlı kalmamaktadır. İnternet protokolü aracılığıyla gerçekleştirilen

televizyon yayını kapalı bir ağ servisi üzerinden kaliteli ve bozulmadan aktarılan gelişmiş bir yayın hizmeti de sunmaktadır (Kırık, 2015: 146-147). TV kanallarının internet üzerinden iletimi IP paketlerine dönüştürüldükten sonra gerçekleşmektedir (Çinar, Çinar ve Bilge, 2014: 332). Oysa internet üzerinden yapılan yayınlarda kopma ve kesilmeler olabilmektedir.

Öte yandan *Vizontele* adlı sinema filminde televizyon için kullanılan “radyonun resimlisini yapmışlar” repliği de gerçek olmuştur. Zira internet üzerinden dinlenebilen Türkçe radyo yayınlarının çoğu (özellikle de canlı yayınları) görüntülü olarak da izlenebilmektedir (Soydan, 2018: 95-115).

2. Avrupa Ülkelerindeki Türkçe Televizyon Yayınları

Bu bölümde, Avrupa ülkelerinde 1965 yılından bu yana süren Türkçe televizyon yayınlarının dünü ve bugünü incelenmiştir. T.C. Dışişleri Bakanlığının verilerine göre, Avrupa’da yaşayan Türklerin nüfusu, Almanya’da 2,5 milyon kişi, Fransa’da 301 bin kişi, Hollanda’da 299 bin kişi ve Avusturya’da 134 bin kişi olarak sıralanmaktadır. Bu ülkeleri Belçika’da 130 bin kişi, İsviçre’de 80 bin kişi, İngiltere’de 72 bin kişi ve İsveç’te 38 bin kişi olarak izlemektedir (Sözcü, 2017). Avrupa ülkelerindeki Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimlerinin Türk nüfusun yoğunluğuyla doğru orantılı olduğu görülmektedir. Türkçe televizyon yayınlarının yoğunlaştığı dört ülke ayrı başlıklar altında, sınırlı yayıncılık deneyimlerinin yaşandığı diğer dört ülke ise tek bir başlıkta değerlendirilmiştir.

2.1. Almanya’da Türkçe Televizyon Yayıncılığı

Avrupa ülkelerinde Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimlerinin ilk başladığı ve yoğunlaştığı ülke Almanya olmuştur. Almanya’da ilk Türkçe televizyon yayını 1965 yılında WDR tarafından gerçekleştirilmiştir. *Ihre Heimat Unsere Heimat (Sizin Vatandaşlarımız Bizim Vatandaşlarımız)* adlı program, aralarında Türkçenin de bulunduğu farklı dillerde yapılmış ve 1993 yılına kadar da yayımlanmıştır. Bu programı Alman Devlet Televizyonunun ikinci kanalı olan ZDF’de 1966 yılından itibaren haftada bir yayımlanan *Nachbarn in Europa (Avrupa’da Komşularımız)* adlı, misafir işçilerin dillerindeki program izlemiştir. Bu programın içinde, 1973 yılından itibaren, Almanca-Türkçe olarak hazırlanan 40 dakikalık *Türkiye Mektubu (Ein Brief aus der Türkei)* adlı yayın yer almıştır. Bu programın içeriği büyük ölçüde Türkiye’de hazırlanmıştır (Heinemann ve Kamçılı, 2000: 120).

1980’li yılların ortalarında Almanya’nın birçok kent ve bölgesinde “Açık Kanal” adı verilen bir yayıncılık sistemi geliştirilmiştir. Bu kanallar sayesinde Alman yurttaşlarıyla birlikte göçmenler de kendi dillerinde radyo ve televizyonlarda program yap-

ma olanağına kavuşmuştur. Almanya'nın farklı kentlerinde yaşayan Türkler de bu olanaktan yoğun bir biçimde yararlanmışlardır. Örneğin, Berlin'de yayın yapan Açık Kanal'da (*Offener Kanal Berlin-OKB*) yayınların dörtte birinden fazlası Türkler tarafından hazırlanmaktaydı, buna karşılık Türkler Berlin'de nüfusun %8'ini oluşturmaktaydı (Unat, 2017: 229-230).

Almanya'daki göçmenler için 1965'ten 1980'li yılların sonlarına kadar devlet radyo ve televizyonlarında aralarında Türkçenin de bulunduğu farklı dillerde radyo ve televizyon yayınları yapılmaktaydı. Günümüzde Köln Radyosu dışında Almanya'da kamu kuruluşlarının bünyesindeki Türkçe radyo ve televizyon yayınları kaldırılmıştır. WDR Radyolar Genel Müdürü Wolfgang Schmitz bu kararın gerekçesini şöyle açıklamaktadır: "Almanya'da iletişimi sağlamak istiyorsak Almanca dilini kullanmalıyız. Kanımızca çok kültürlü bir toplumun oluşmasında uyumlu bir gelişme elde edilmesi için o ülkede yayınların konuşulan anadilde yapılması gerekiyor" (Özsoy, 2014: 6).

17 Eylül 1984 tarihinde Ludwigshafen'de yayına başlayan *Avrupa Türk Televizyonu (ATT)* Almanya'nın ve Avrupa'nın ilk Türk özel televizyon yayını olmuştur. ATT'nin ilk yayınına dönemin Başbakanı Turgut Özal, 17 dakikalık bir demeç vermiştir (Yücel, 2015: 250). ATT daha sonra yayınlarını Berlin'de sürdürmüş, bir süre TD1'in yayınının içinde iki saat süreyle yer almıştır.

1985 yılında Türk işçilerinin yoğun olarak yaşadığı Batı Berlin kentinde Atalay Özçakır tarafından *TD1 (Türkisch-Deutsches Fernsehen in Berlin)* adlı televizyon kanalı kurulmuştur. Almanya'da yaşayan Türklerin beğenisini toplayan kanal, ilk başta (bir önceki güne ait) TRT-1 yayınlarını naklen aktarmış ve ayrıca kendi hazırladığı programları da yayımlamıştır (Heinemann ve Kamçılı, 2000: 120). TD1'in bütün programları Almanya'da hazırlanıyordu ve programları Almanya'da yaşayan göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelikti. Türkçe programların yanı sıra, bazı programlar Almanca yayımlanmaktaydı. Bu kanal Berlin'de en çok seyredilen (%37) kanallar arasında yer almaktaydı (Halm ve Sauer, 2006: 20-21). TD1 Türkçenin ve Türk dilinin korunmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Türkçe ve Almanca yayınlar yapan TD1 bir süre Türksat uydusundan da yayın yapmış ve 2007 yılında ekonomik nedenler yüzünden kapanmıştır (Külahçı, 2014).

1990'lı yıllarda yaklaşık 100 bin Türk'ün yaşadığı Berlin'de 24 saat yayın yapan TD1'in yanı sıra kablo üzerinden günün belirli saatlerinde Türkçe yayın yapan başka televizyonlar da vardı: *BTT (Berlin Türk Televizyonu)*, *AYPa-TV (Ali Yıldırım Haber Ajansı TV)* ve *TFD (Almanya Türk Televizyonu)*.

BTT bir aile televizyonu olarak 1986 yılında Ata Tilmaç ve eşi tarafından kurulmuştu. Telefon bağlantılı canlı programların da yapıldığı BTT, bebek yarışmalarıyla

ünlenmişti. 1992 yılında kapanmış ve onun bıraktığı frekanstan AYPa-TV yayına başlamıştır. AYPa-TV yayın hayatına 27 Şubat 1993 tarihinde başlamış, 2007 yılında da kapanmıştır. Alman gazeteci Claudia Dantschke ile birlikte tüm ekibi iki kişiden oluştuğu için Guinness Rekorlar Kitabı Redaksiyonu, AYPa-TV'yi 1998 yılı Ekim ayında *Dünyanın En Küçük Televizyonu* olarak ilan etmiştir. AYPa-TV'nin bu rekoru hala kırılmamıştır.¹

AYPa-TV Berlin'de kablodan yayın yapan Spreekanal'da "daha hoşgörölü olmak isteyen herkesin Berlin Günlüğü" adlı, günlük bir saatlik bir program gerçekleştirilmiştir. Kendini "kültür televizyonu" olarak gören AYPa toplumun farklı grupları arasında iletişimi hedefleyen bir yayın çizgisi izlemiştir (Okkan, 1996: 287).

Almanya Türk Televizyonu (Türkisches Fernsehen in Deutschland-TFD) 1989 yılında Avrupa Millî Görüş Teşkilatı tarafından Berlin'de kurulmuştur. TFD'nin günde bir saatlik yayınlarını 2000'li yılların sonuna kadar sürdürmüştür (Kam, 2016).

Türk medyasının Berlin'den sonra geliştiği bir başka bölge ise Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti olmuştur. Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerinin büyük bölümünün yaşadığı bu eyalette (ilk Türkçe radyo ve televizyon yayını yine burada WDR tarafından yapılmıştır) birçok Türk televizyonu da kurulmuştur. Bunlardan biri de Almanya'da günümüzde de geleneksel yayınlarını sürdüren tek Türk televizyonu olan *Kanal Avrupa* Televizyonudur. Kanal Avrupa, 2005 yılında Duisburg kentinden Alman yayın lisansıyla yayın hayatına başlamıştır (Hürriyet, 2014). Türksat üzerinden yayın yapan Kanal Avrupa, Avrupalı Türkleri ve onlarla ilgili tüm konuları ekrana taşımaktadır. Canlı yayınları, kuşak programları, tartışma ve bilgilendirme programlarıyla Avrupalı Türkleri ekran başında buluşturmakta; her görüşten Avrupalı Türkler Kanal Avrupa ekranında kendine yer bulabilmektedir. Kanal Avrupa, yurt dışında yaşayan Türklerin "Almanca, gurbetçi, yabancı" gibi kavramlarla değil Avrupalı Türkler olarak tanımlanmasını amaçlamaktadır (Kanalavrupa, 2018).

Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti, Alevi yurttaşlara yönelik yayınlar yapan televizyon kanallarına da ev sahipliği yapmıştır. Bu kanalların neredeyse tamamı yayın lisanslarını İngiltere'den almıştır. İlki 2004 yılında kurulan TV Avrupa olmak üzere çok sayıda televizyon kanalı Köln'de kurulan şirketler aracılığıyla uydu üzerinden yayın yapmıştır. Bazı kanallar zaman içinde yayın merkezlerini ve stüdyolarını Türkiye'ye taşısalar da Köln'de de stüdyoları bulunmaktadır.² Almanya'nın Köln kentinden yayın yapan Alevi televizyonları ve kuruluş tarihleri sırasıyla şöyledir: *TV Avrupa* (2004), *Düzgün TV* (2004), *Su TV* (2006), *Dem TV* (2007), *Kanal 12* (2008),

1 AYPa-TV'nin kurucusu Ali Yıldırım ile 21 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.

2 Yol TV'nin eski Genel Müdürlerinden Vedat Kara ile 20 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.

TV 10 (2011) ve *Barış TV* (2011). Sıraladığımız bu kanalların yayınları günümüzde sona ermiştir (Elmacioğlu, 2016: 86-154).

Alevilere yönelik yayın yapan televizyonlardan ikisi yayınlarına günümüzde de devam etmektedir. 2006 yılında Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu'nun üyeleri tarafından kurulan *Yol TV* çok ortaklı bir şirket olarak Almanya'nın Köln kentinde yayına başlamıştır. Pek çok farklı programın yapıldığı *Yol TV*'de Avrupa ve Türkiye'deki Alevilere yönelik yayınlar yapmaktadır (Elmacioğlu, 2016: 86). Köln merkezli bir başka Alevi televizyonu ise 2018 yılında yayına başlayan *Can TV*'dir (Pirha, 2018).

2.2. Hollanda'da Türkçe Televizyon Yayıncılığı

Avrupa ülkelerinde Türkçe televizyon yayınlarının başladığı ikinci ülke ise Hollanda olmuştur. Hollanda'da Türkçe televizyon yayınları 1975 yılında İlhan Karaçay'ın kamu yayın kurumu NOS'ta yaptığı Paspoort adlı programla başlamıştır. 1975 yılında NOS'ta 5 dakika olarak başlayan Paspoort programı, daha sonra 10 ve son olarak 30 dakikaya çıkarılmış ve 1980'li yılların ikinci yarısında da kaldırılmıştır. Hollanda'nın ilk özel Türk televizyonu olan Amsterdam Türk Televizyonu 1992 yılında yayına başlamıştır ve 2008 yılında da ekonomik nedenlerle kapanmıştır. Daha sonraki yıllarda *MTNL*, *TTA*, *Demet TV*, *Feza TV* gibi kanallarda Türkçe televizyon yayınları yapılmıştır (Nufel, 2016). Bu yayınların çoğu devlet tarafından desteklenen ve kiralanmış frekanslar üzerinden yapılan bir saatlik yayındır. *Demet TV*'nin kablolu yayında haftalık bir saatlik Türkçe yayınları günümüzde de sürdürmektedir (Bakırcı, 2005: 88). *Demet TV*, 2001 yılında Hollanda'nın Lahey kentinde Ali Rıza Başaran tarafından kurulmuştur. Sekiz kişilik bir ekiple yayınlarını sürdüren *Demet TV*, Türkçe ve Felemenkçe dillerinde yayın yapmaktadır. Yayın süresi bir saattir, ancak tekrarlarla birlikte bu süre beş saati bulmaktadır.

1999 yılında Rotterdam'da Özcan Özbay tarafından kurulan Radyo Deniz ise dünyanın ilk Türkçe internet radyosu olduğu gibi, aynı zamanda ilk Türkçe internet televizyonudur ve *Deniz TV* olarak yayınlarını yirmi yıldır sürdürmektedir (Nufel, 2005: 307). Günümüzde DRT'in ekibi 13 kişiden oluşmaktadır. Radyo Deniz ve Deniz TV, DRT Media olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Deniz TV'de günde en azından bir canlı program yayını gerçekleştirilmektedir, diğer saatlerde müzik ya da film yayını yapılmaktadır. Deniz TV'de Arapça ve Felemenkçe programlara da yer verilmektedir.³

3 Deniz TV'nin kurucusu Özcan Özbay ile 19 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.

2.3. Belçika'da Türkçe Televizyon Yayıncılığı

Belçika'da Türkçe televizyon programları yapılmaya 1989 yılından itibaren başlanmıştır. Bu programların ilki Belçika'nın Flaman kesimine seslenen kamu televizyonu BRT'de cumartesi günleri yayımlanan, önceleri 15 dakikalık sonraları ise 30 dakikalık *Babel* adında bir Türkçe programdır. Bu programın yapımını üstlenen Bülent Samanlı ve Fethi Gümüş, 1989-1991 yılları arasında yayımlanan ve özellikle Belçika'daki sosyal ve kültürel gelişmeleri haber olarak ekrana getiren programın o yıllarda 100 bini aşkın insan tarafından izlendiğini belirtmiştir. Bu program ekonomik gerekçelerle yayından kaldırılmıştır (Çinal, 2005: 115).

Bir süre sonra ülkenin Fransızca konuşulan kesimine seslenen kamu televizyonu RTBF'de Belçika'nın ikinci Türkçe televizyon programı yayımlanmıştır. Nazım Alfatlı tarafından hazırlanan 30 dakikalık Türkçe program 1992'den sonra diğer Türkçe program gibi ödeneğin kesilmesi üzerine sona ermiştir. Nazım Alfatlı, Liege merkezli bu programları 100 binin üzerinde Türk'ün izlediğini belirtmektedir (Çinal, 2005: 116).

2007-2008 yıllarında Brüksel devlet televizyonu TV Brussel'de iki sezon Fikret Aydemir yapımcılığında haftalık *TrBrüksel* adlı Türkçe bir program yayımlanmıştır. Belçika'da yaşayan Türkler 2017 yılından itibaren kendi televizyonlarını kurarak IPTV üzerinden yayın yapmaya başlamıştır. Günümüzde Belçika'da IPTV üzerinden Türkçe yayınlar yapan *Aktif TV*, *Avrupa Korner TV* ve *SkyLive TV* adlarında üç televizyon kanalı bulunmaktadır.⁴

2017 yılında yayına başlayan Aktif TV'nin kurucusu Suat Bezenç'tir. Fatih Döner "Fatih Avrupa" adlı spor programını, Ediz Altındiş 'Sağlık ve Emeklilik' programını, Enise Deniz "Aktif Mikrofon", Yeliz Orakçı "Kahve Molası", Necdet Karataş "Neco Show", Sara Ada "Sara ile Magazin", Erdal Şişdağ "Bilgi Saati", Hasan Mazıbaş "Finans Dünyası", Avukat Kadriye Ünler "Hukuk Saati" ve Tarık Demirci "Bu Düğün Bizim Düğün" programını sunarken, Perrin Karakuzu'da Aktif TV'nin Genel Koordinatörlüğünü yapmaktadır (Turkishpress, 2017).

Saffet Han ve Orhun Özkır tarafından kurulan SkyLive, hedef kitlesini tüm toplumun profiline göre belirleyip toplumun beklentisi doğrultusunda kültür-sanat (Yalçın Şen ve Muhammed Gündoğdu), müzik-eğlence, hukuk, (Avukat Fikriye Güzel), sosyal-iş yaşamı (Gürsel Kum), haber-ekonomi (Uğur Çalışkan) gibi üst başlıklarla Türk toplumunun hem keyif alacağı hem de bilgi sahibi olacağı programlar, filmler diziler ve haber yayınlamayı amaçlamaktadır. SkyLive TV'de her

4 Gazeteci Fikret Aydemir ile 17 Aralık 2018 günü yapılan görüşme. Belçika'daki Türk televizyonları hakkındaki bilgiler Aydemir tarafından derlenmiştir.

gün akşam saatlerinde bir program yayımlanmakta, diğer saatlerde de Türkçe film ve müzik yayını yapılmaktadır.

Avrupa Korner TV ise Kadir Duran yönetiminde 2018 yılında yayın hayatına başlamıştır. Bu kanalda Sibel Bozkurt, Hakan Balkan ve Kadir Duran çeşitli programlar hazırlayıp sunmaktadır.

Belçika'nın tek Türkçe karasal yayın yapan radyosu olan Gold FM'in kurduğu *GOLD TV* 2018 yılında test yayınlarına başlamıştır. 2005 yılından beri radyo yayıncılığı yapan Gold FM'in başında Ünal Yıldırım bulunmaktadır. *GOLD TV*'de haber/yorum programı 8. Gün (Fikret Aydemir), Forum (Esen Kalın), Zana Gargara (Zana Eminli-Acar), Ülkü ile Sabah Sabah (Ülkü Akar), Efelerin Efesi (Özkan Efe) ve Karadeniz Dalgası (Ayhan Demir) gibi programlar yer almaktadır.

2.4. Fransa'da Türkçe Televizyon Yayıncılığı

Fransa'da Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimleri diğer üç ülkeye göre sınırlıdır. Yalnızca 1970'li yılların sonunda iki yıl süresince devlet televizyonunun üçüncü

kanalında pazar sabahları Keriman Ulusoy'un sunduğu 10-15 dakikalık göçmen işçilere yönelik Türkçe programlar yapılmıştır (Hüküm, 2005: 9). 2017 yılında yapılan bir araştırmaya göre Fransa'da 18 dilde yayın yapan 567 kanal izlenebilmektedir (Koloğlu, 2017). Fransa farklı dillerden yayınların izlenmesi konusunda Avrupa'da birinci durumdadır, ancak Fransa'da karasal yayın yapan Türk kanalının olmayışı da dikkat çekicidir.

Fransa'da geleneksel yayınlar yapan bir Türk televizyonu yoktur, ancak son iki yıl içinde kurulmuş Türkçe yayın yapan iki internet televizyonu bulunmaktadır. Bunlardan ilki 2017 yılında Paris'te Cesur Medya Grubu tarafından kurulan *Kardeche TV*'dir. Bu medya grubunun bünyesindeki Radio Kardeche'nin canlı yayınları hafta içi Fransa saatiyle 20.30-22.30 arasında Kardeche TV yayınına aktarılmaktadır. Diğer saatlerde ise yurt dışında yaşayan Türk sanatçıların klipleri yayımlanmaktadır. Kardeche TV yayınları IPTV üzerinde de izlenebilmektedir. Yayınlar 27 kişilik gönüllü bir ekip tarafından gerçekleştirilmektedir. Canlı yayınlar üçüncü kuşak Türk göçmenlere ve diğer uluslara da ulaşabilmek için Fransızca ve Türkçe olarak çift dilli yapılmaktadır.⁵

Bir diğer internet televizyonu ise 2017 yılının Ocak ayında Strasbourg'ta yayına başlayan *Medyaturk.tv*'dir. Facebook ve YouTube gibi sosyal medya platformlarından izlenebilen bu kanal, haftanın beş günü iki kez canlı yayın gerçekleştirmektedir.

5 Kardeche TV'nin kurucusu Bahri Cesur ile 12 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.

Tamamen gönüllü 30 kişilik bir ekip tarafından sürdürülen bu yayınlar, Strasbourg stüdyolarından yapılmaktadır. Ali Gedikoğlu tarafından Türkçenin yaşatılması ve Türk kamuoyunun Fransa gündeminden haberdar olması için kurulan Medyaturk.tv'nin 8.000 takipçisi bulunmaktadır. 2019 yılında Paris'ten de yayın yapmaya başlayacak olan kanalın günlük canlı yayın sayısı üçe çıkacaktır.⁶

2.5. Diğer Avrupa Ülkelerindeki Türkçe Televizyon Yayıncılığı Deneyimleri

Bu bölümde değineceğimiz dört ülkede de sınırlı sayıda Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimleri gerçekleşmiştir.

Avusturya'da 1980'lerden itibaren kamu yayın kurumu ORF televizyonunda pazar günleri yayımlanan *Heimat, Fremde Heimat* adlı program yerli azınlıklar ve göçmenler için hazırlanmaktaydı. Türkçeye de yer verilen bu programın dışında, 2005 yılından itibaren offene Kanäle (açık kanallar) konsepti adı altında çok dilli bir proje olarak farklı etnik grupların, toplulukların, azınlıkların televizyonu *OKTO TV* yayın hayatına başlamıştır. Viyana'da yayın yapan OKTO TV ulusal televizyonda kendilerine yer verilmeyen toplulukların kendilerini ifade etme alanı olarak planlanmıştır (Hayır, 2017: 66). Günümüzde OKTO TV'de "Kadın Kadına", "Mehmet Keser Show" ve "Bum TV Türk" adlı Türkçe televizyon programları yapılmaktadır.

İsviçre'de kamu televizyonunda Türkçe yayın yapılmamaktadır. Tek Türk televizyon yayıncılığı girişimi internet üzerinden gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında Zürih'te kurulan İsviçre FM adlı internet radyosu görüntülü yayına da geçmiştir. Bu radyonun yan kuruluşu olan *İsviçre TV*'de de Türkçe dizi ve müzik klipleri yayımlanmaktadır (Soydan, 2018: 103).

İngiltere'de Türkçe radyo yayınlarının geçmişi 1990 yılına dek gitmektedir (Soydan, 2018: 101). Ancak Türkçe televizyon yayıncılığı girişimleri son derece yenidir. İngiltere'de 2017 yılından itibaren sosyal medya platformlarında yayın yapmaya başlayan *TV Londra* adlı bir internet televizyonu bulunmaktadır. Londra'da yaşayan Türk toplumunu bir araya getirmeyi hedefleyen bu televizyonda birçok farklı program yayımlanmaktadır ve bu yayınlar sosyal medya platformları üzerinden izlenebilmektedir. 2018 yılında yine sosyal medya platformları üzerinden haftalık yayınlar yapan *London Express* adlı bir başka Türk televizyonu daha yayına başlamıştır.⁷

İsveç'te günümüzde Türkçe televizyon yayınları yapılmamaktadır. Ancak 1977 yılında devlet radyosunda başlayan Türkçe yayınları, bir süre sonra devlet televizyonunda yapılmaya başlanan Türkçe programlar izlemiştir. On dakikalık haber ve çocuk kuşağı

6 Medyaturk TV'nin kurucusu Ali Gedikoğlu ile 18 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.

7 TV Londra'nın kurucularından Vedat Bülent Balta ile 15 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.

bulunan Türkçe televizyon programları bir süre yayınladıktan sonra 1990'lı yılların ortasında kaldırılmıştır (İkiz, 2005: 53).

3. Türkiye'den Avrupa Ülkelerine Yönelik Televizyon Yayınları

1990 yılına kadar Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk işçilerin başlıca haber kaynakları, Avrupa'da basılan Türk gazeteleri, kamu radyolarında yapılan Türkçe yayınlar ve yaşadıkları ülkelerin medyasıydı. Bu süreçte TRT tarafından kurulan *TRT-INT (TRT International)* ile Avrupa ülkelerinde Türkiye'den yapılan televizyon yayınları dönemi başlamıştır. Bakanlar Kurulu Avrupa'da yaşayan Türklerin Türkiye ile bağlarının devamını sağlamak amacıyla 19 Aralık 1989 günü TRT-INT yayınlarının başlatılmasına karar vermiştir. Bu kararın ardından 28 Şubat 1990 günü Eutelsat uydusundan yapılan deneme yayınları başlamış; Almanya, Hollanda ve Belçika'dan çanak antenler aracılığıyla bu yayınlar izlenmiştir. 26 Nisan 1990 günü Berlin'de kablolu yayınlara dâhil edilen TRT-INT yayınları çok kısa sürede yaygınlaşmış ve yıl sonunda kablo TV erişimi olan evlerin yarısına ulaşmıştır (Akarcalı, 2003: 202-203). TRT, Almanya'daki on bir eyaletten izin alarak ülkenin tamamında kablolu televizyon şebekesinden yayın yapmaya başlamıştır (Yengin, 1994: 76-77). Almanya'dan sonra Hollanda, Belçika, Avusturya, İngiltere, İsveç ve Danimarka'da kablolu yayın şebekelerinden TRT-INT yayınları başlatılmış; kablo ve çanak anten aracılığıyla Avrupa'da yaşayan Türklerin büyük bölümünün bu yayınları izleyebilmesi sağlanmıştır (Akarcalı, 2003: 203-205). Yayın merkezi Ankara olan TRT-INT'te bu kanal için hazırlanan çeşitli programlar olduğu gibi, TRT 1'in programları da yayımlanmaktaydı (Cankaya, 2003: 333). TRT-INT yayınlarının işlevi yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının, Türkiye ve Türk kültürüyle bağlarını güçlendirmek, eğitim ve kültür düzeylerini yükseltmek, dil, din, örf ve âdetlerini, birlik ve beraberliklerini korumalarını sağlamak ve sorunlarının çözümüne yardımcı olmak olarak belirlenmişti (Aziz, 1999: 149). TRT-INT 2009 yılında TRT Türk ile birleştirilmiştir. TRT Türk yurt dışındaki Türklerin sesi olmayı sürdürmektedir.

İlerleyen yıllarda çanak anten aracılığıyla izlenebilen özel Türk televizyon kanallarının sayısı hızla artmıştır. TRT-INT'ten sonra Avrupa'da yaşayan Türklere seslenen özel televizyon kanalları da (Kanal D (Euro D), Star (Euro Star), ATV (ATV EU), Show TV (Show Türk), TGRT, NTV, Kral TV) Avrupa versiyonlarını oluşturmuştur (Kara, 2016: 838-839). Yapılan bir araştırmaya göre Avrupa'da yaşayan Türklerin %94'ü uydu veya kablodan Türkçe televizyon yayınlarını izlemekteydi (Çebi, 2012). Türk televizyon kanalları hızla Almanya'da yaşayan Türk kökenli göçmenlerin, en fazla kullandıkları kitle iletişim aracı hâline gelmiş ve yaşamların ayrılmaz bir parçası olmuştur (Kara, 2016: 836). Almanya'da yaşayan Türklerin Türk televizyon kanallarını

kolaylıkla izleyebilmeleri diasporada anavatanın tüm renkleriyle yeniden yaratılmasını sağlamıştır (Kaya, 2000: 64).

RTÜK'ün 2007 yılında yaptığı "Almanya'da Yaşayan Türklerin Televizyon İzleme Eğilimleri" adlı kamuoyu araştırmasına göre, Almanya'da yaşayan her üç Türk'ten ikisi, Türk televizyonlarını tercih etmektedir. Almanya'da yaşayan Türklerin günlük ortalama televizyon izleme süreleri ise 3,58 saattir (RTÜK, 2007: 21). Bu bulgular, Avrupa'da yaşayan Türklerin Türk televizyonlarına neredeyse bağımlı duruma geldiğini göstermektedir. Bu durum yaşadıkları ülkelerde entegrasyon sorunu yaşamalarının nedenlerinden biri olarak da görülmektedir (Cankaya, Güney, Köksalan ve Mahmutoglu, 2005: 27).

Günümüzde Avrupa ülkelerinde, Türkçe yayın yapan 500 kanal izlenebilmektedir. Türkçe, İtalyanca ile birlikte en çok yayın yapılan dördüncü dil olmuştur (Koloğlu, 2017). Ancak bu kanalların çok azı Avrupa merkezli olarak yayın yapmaktadır, büyük bölümü Türkiye'den yayın yapan televizyon kanallarıdır.

Sonuç

Bu çalışmada Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, İngiltere, İsveç, İsviçre ve Avusturya merkezli olarak yapılan Türkçe televizyon yayınları incelenmiştir. Avrupa ülkelerindeki Türkçe televizyon yayınlarının başta Almanya olmak üzere, Hollanda, Belçika ve Fransa'da yoğunlaştığı görülmektedir. Avusturya, İsviçre, İngiltere ve İsveç'te ise bugüne kadar sınırlı sayılabilecek Türkçe televizyon yayını gerçekleştirilmiştir. Bu ülkelerden yalnızca İsveç'te günümüzde Türkçe televizyon yayını yapılmamaktadır. Diğer yedi ülkedeki Türkçe televizyon yayınları ise sürmektedir. 2018 yılının Aralık ayı itibarıyla Avrupa merkezli olarak geleneksel yolla ya da internet üzerinden Türkçe yayın yapan on dört televizyon kuruluşu bulunmaktadır.

Avrupa'daki Türkçe televizyon yayınlarının daha çok Almanya merkezli olarak yapıldığı görülmektedir. 1964'te kamu radyosu WDR'da ilk Türkçe radyo yayını ve 1965'te de yine kamu televizyonu WDR'da ilk Türkçe televizyon yayını yapılmıştır. Türkçe yayın ilk yapan özel Türk televizyonu ATT 1984'te, tam zamanlı Türkçe yayın yapan ilk Türk televizyonu olan TD1 de 1985'te Almanya'da kurulmuştur. Avrupa'da Türkçe yayıncılık anlamında ilklerin ve Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimlerinin daha çok Almanya'da yaşanmış olması son derece doğaldır. Zira Avrupa'daki Türk nüfusun yarısından fazlası Almanya'da yaşamaktadır. Almanya'da özel Türkçe televizyon yayınları 1980-1990'lı yıllarda Berlin'de yoğunlaşmıştır. 2000'li yıllardan günümüze dek ise Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinin Duisburg ve Köln kentinden yapılmaktadır. Bu kentlerde kalabalık Türk nüfusu yaşamaktadır. Almanya örneğinden de görüleceği gibi Türk nüfusun yoğunluğuyla Türkçe televizyon yayınlarının sayısı ve yayınlara

talep arasında doğru orantı bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığının yayınladığı Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklere ait nüfus verileriyle bu çalışmada saptanan Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimleri arasında da benzerlik bulunmaktadır. Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimlerinde Almanya'dan sonra Hollanda, Fransa ve Belçika gelmektedir ki bu ülkelerdeki Türk nüfusta aynı sıralamayı izlemektedir. Sınırlı Türkçe televizyon yayıncılığı deneyimlerin yaşandığı Avusturya, İsviçre, İngiltere ve İsveç'teki Türk nüfus tahmin edileceği gibi diğer ülkelerden daha azdır.

Bugüne dek Avrupa'nın sekiz farklı ülkesinde yapılan Türkçe televizyon yayınlarını üç kategoride incelemek gerekmektedir: Avrupa ülkelerinin kamu yayın kurumlarında yapılan yayınlar, Avrupa merkezli Türk televizyonlarındaki geleneksel yayınlar ve internet üzerinden yapılan televizyon yayınları.

Kamu yayın kuruluşları tarafından Almanya, Hollanda, Belçika, İsveç ve Fransa'da Türk göçmenlere yönelik yapılan televizyon programları 1990'lı yıllara kadar sürmüş ve daha sonra da son verilmiştir. Yalnızca Avusturya'daki açık kanal OKTO TV'deki Türkçe programlar sürmektedir. Kamu yayın kuruluşlarındaki Türkçe televizyon yayınlarına ekonomik gerekçelerle son verildiği iddia edilse de kanımca asıl neden bu değildir. Bu kurumların yetkilileri tarafından yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, göçmenleri göç ettikleri ülkedeki sorunlardan, tartışma ve problemlerinden kopardığı ve böylece entegrasyonu geciktirdiği varsayımı Türkçe yayınların sona erdirilmesinin gerçek nedenidir. Türkiye'de kamu yayın kurumunda farklı dil ve lehçelerde yayınlar yapılırken, milyonlarca Türk'ün yaşadığı "demokrasinin beşiği" Avrupa ülkelerinin kamu radyo ve televizyonlarındaki Türkçe yayınların çeşitli bahanelerle kaldırılmış olması ise dikkat çekicidir.

Günümüzde Avrupa merkezli olarak yayın yapan Türk televizyonlarının sayısı on dördtür, bunlardan yalnızca beşi kablo ya da uydu üzerinde izlenebilmektedir. Avrupa'daki reklam pastasının neredeyse tamamını ele geçiren Türkiye merkezli kanallar nedeniyle Avrupa merkezli Türk televizyonları uzun soluklu olamamış ve ekonomik nedenler yüzünden kapanmıştır. Günümüzde Almanya'dan yayınlarını sürdüren Kanal Avrupa, tam zamanlı olarak Avrupalı Türklere yönelik yayın yapan tek Türk televizyon kanalıdır. Yine Almanya'dan yayınlarını sürdüren ve uydu üzerinden izlenebilen Yol TV ve Can TV ile Hollanda'da kablodan haftalık bir saat yayın yapan Demet TV ve Avusturya'da Türkçe programlar yayınlayan OKTO TV Avrupa merkezli olarak Türkçe yayın yapan kanallardır.

Son yıllarda Avrupa'da kurulan Türk televizyonları, yayınlarını daha az maliyetli bir mecra olan internet üzerinden yürütmektedir. Tabii ki bu kanallarda ekonomik anlamda güçsüzdür, kurucularının özverisiyle ayakta kalmaktadırlar. İnternetin yeni bir

mecra olması nedeniyle reklam almakta sıkıntı çektikleri için yayınlarını sürdürmekte zorlanmaktadır. Hollanda'dan 1999 yılından bu yana yayın yapan Radyo Deniz, dünyanın ilk Türkçe internet radyosu ve televizyonu olması nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır. İsviçre'den yayın yapan İsviçre TV, Fransa'dan yayın yapan Medyaturk TV, İngiltere'den yayın yapan TV Londra ve London Express ve Belçika'dan yayın yapan Gold TV son birkaç yılda kurulan ve internet ya da sosyal medya platformları üzerinden Türkçe yayın yapan televizyon kanallarıdır. Bu kanallar Avrupalı Türkler için bilgilendirme ve eğlence işlevini yerine getiren programlar hazırlamaktadır.

Son iki yıl içinde Almanya'dan sonra Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı ülkelerden olan Fransa ve Belçika'da yeni Türk televizyonları kurulmuştur. Yeni kurulan Türkçe yayın yapan televizyonların internet televizyonundan ziyade, daha kullanışlı ve fonksiyonel olan IPTV'yi tercih ettikleri görülmektedir. Fransa'da kurulan Kardeche TV, Belçika'da kurulan Aktif TV, Avrupa Korner TV ve SkyLive TV yayınlarını IPTV üzerinden gerçekleştirmektedir.

Öte yandan Avrupa'da yayın yapan Türk radyolarının da büyük bölümü artık yayınlarını internet üzerinden yapmakta ve yayınlarında görüntüye de yer vermektedir. Bu durumda Türk radyolarının en azından canlı yayınlarda televizyona dönüştüğünü de söylemek olanaklıdır.

Avrupa merkezli Türkçe televizyon yayınların azlığına karşın Avrupa'da beş yüzden fazla Türkçe yayın yapan kanalın izlenebiliyor olması, tam anlamıyla bir çelişki oluşturmaktadır. Oysa hiç değilse her Avrupa ülkesinde kurulmuş Türkçe yayın yapan birkaç televizyon kanalı olmalıydı. Beş milyon Türk'ün yaşadığı Avrupa'da Türkçe medyanın içinde bulunduğu durum son derece düşündürücüdür.

Büyük bölümü misafir işçilikten yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığına geçmiş olan üçüncü kuşak Avrupalı Türkler için Türkçe televizyonların varlığı özellikle Türkçenin yaşatılması açısından hayati önem taşımaktadır. Avrupa merkezli Türkçe televizyon yayınları Avrupa'daki Türk toplumunun bilinçlenmesine, bir araya gelerek sosyoekonomik ve kültürel sorunlarını çözmesine büyük katkı sunmaktadır. Ancak Avrupa'da geleneksel yöntemlerle yayın yapan Türk televizyonlarını kurup yaşatmak ekonomik açıdan bir hayli güçtür. O nedenle Avrupa ülkelerinde son yıllarda sayıları artan internet ve IPTV üzerinden Türkçe yayın yapan televizyonlara ekonomik, teknik ve içerik desteği verilerek ayakta kalmalarını sağlamak gerekmektedir. İnternet teknolojisini kullanan bu televizyonlar sayesinde Avrupalı Türkler yalnız olmadıklarını hissedecekler, yaşadıkları ülkelerin dışındaki ve anavatandaki Türklerle de iletişim kurabilecekler, islamofobi ve ırkçılık gibi temel sorunlar karşısında daha geniş çapta dayanışma içine girebileceklerdir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin. (2017). Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akarcılı, Sezer. (2003). Radyo ve Televizyonda Türk Dış Yayınları. Ankara: İmaj.
- Aziz, Aysel. (1999). Türkiye’de Televizyon Yayıncılığının 30 Yılı (1968-1998). Ankara: TRT.
- Bakırcı, Yusuf. (2005). “Hollanda’daki Türk Medyası”. Yurt Dışındaki Türk Medyası Sempozyumu -Bildiriler içinde (s. 71-91). Ankara: Başbakanlık BYEGM, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişimliler Vakfı Ortak Yayını.
- Berger, John ve Mohr, Jean. (2018). Yedinci Adam Avrupa’da Bir Göçmen İşçinin Hikâyesi. Cevat Çapan (Çev.). İstanbul: Metis.
- Cankaya, Özden, (2003). Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT. İstanbul: YKY.
- Cankaya, Özden, Güney, H. Serhat, Köksalan, Emre ve Mahmutoğlu, Vildan. (2005). Almanya’da Türk Medyası: Entegrasyon Sorunu Metropol FM ve Radiomulti-kulti Üzerine Bir Organizasyonel Çalışma. İleti-ş-im, 3, 7-40.
- Çebi, Mahmut. (2012). Almanya’da Türkçe Medya: Kendim Ettim Kendim Buldum, http://anadilim.eu/wp-content/uploads/2012/04/20120331_Mahmut-Çebi_Konuşma_Metni.pdf, Erişim Tarihi: 18.09.2018
- Çinal, Yusuf. (2005). Belçika’daki Türk Medyası. Yurt Dışındaki Türk Medyası Sempozyumu -Bildiriler içinde (s. 109-128). Ankara: Başbakanlık BYEGM, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişimliler Vakfı Ortak Yayını.
- Çinar, Işıl, Çinar, Muhammet Serkan ve Bilge, Hasan Şakir. (2014). Etkileşimli Televizyon: IPTV. Akademik Bilişim’14, XVI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 5-7 Şubat 2014 içinde (s. 331-340). Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Demiray, Uğur. (1988). Kitle İletişim Araçları ve Boş Zaman. Eskişehir: AÜ Yayınları.
- Elmacioğlu, Gülistan. (2016). Alevi Medyası Üzerine Betimleyici Bir Analiz. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi/SBE. Ankara.
- Esslin, Martin. (2001). Televizyon Çağı. Murat Çiftkaya (Çev.). İstanbul: Pınar.
- Genel, Mehmet Gökhan. (Aralık 2017). Avrupa’daki Türk Diaspora Medyasının Gelecek Perspektifi. Sosyal Bilimler Dergisi. Yıl: 4, Sayı: 18, 55-76.
- Halm, Dirk ve Sauer, Martina. (2006). Avrupa’daki Türk Medyası, Medya Merceğinde Almanya ve Türkiye. 20. Alman-Türk Gazeteciler Semineri. Antalya: Konrad Adenauer Vakfı.
- Hayır, Celal (2017). Etnik Medya Kavramı Çerçevesinde Avusturya’da Türkçe Yayınlanan Gazeteler Üzerine Bir İnceleme. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 44, 60-79.
- Heinemann, Lars ve Kamçılı, Fuat. (2000). Unterhaltung, Absatzmärkte und die Vermittlung von Heimat Die Rolle der Massenmedien in deutsch-türkischen Räumen. Thomas Faist (Ed.) Transstaatliche Räume (s. 113-158) Bielefeld: Transcript.
- Hüküm, Uğur. (2005). Fransa’da Türk Medyası. Ankara, http://www.atgb.info/VIEW_Microsoft_Word__ugur_fransa.pdf Erişim Tarihi: 18.09.2018
- Hürriyet (2014). <http://www.hurriyet.com.tr/kanal-avrupa-televizyonu-10-yilini-kutladi-27770130> Erişim Tarihi: 18.09.2018
- İkiz, Osman. (2005). İsveç’te Türk Medyası. Yurt Dışındaki Türk Medyası Sempozyumu -Bildiriler içinde (s. 47-61). Ankara: Başbakanlık BYEGM, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişimliler Vakfı Ortak Yayını.

- Kam, Rüştü. (2016). Avrupa Milli Görüş Teşkilatlarındaki Geçen Yıllarım-6 <http://www.ha-ber.com/avrupa-milli-gorus-teskilatlarindaki-gecen-yillarim-vl6-makale,31319.html> Erişim Tarihi: 18.12.2018
- Kanal Avrupa. (2018). <http://kanalavrupa.tv/hakkimizda/> Erişim Tarihi: 18.12.2018
- Kara, Eylem Şentürk. (2016). Türk Televizyon Kanallarının Avrupa Versiyonlarında Gösterilen Avrupa Haber Bültenleri: Almanya'da Yaşayan Birinci Nesil Türk Göçmenlerin Perspektifinden Nitel Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4 (2), 834-863.
- Kaya, Ayhan. (2000). Berlin'deki Küçük İstanbul: Diasporada Kimliğin Oluşumu. İstanbul: Bûke.
- Kırık, Ali Murat. (2015). İnternet Teknolojisi ve Sayısal Yayıncılık Bileşkesinde Gelişen IPTV'nin Günümüzdeki Durumu. Sedat Özel (Ed.). *Yeni Medya Çağında Televizyon içinde* (s. 129-169). İstanbul: Derin.
- Koloğlu, Sina. (2017). Avrupa'da Türk Kanalları 500'e Ulaştı. <http://www.milliyet.com.tr/avrupa-da-turk-kanallari-500-e-cadde/ynetay/2549917/default.htm> Erişim Tarihi: 18.09.2018
- Köksal, Gürsel. (2016). Avrupa'daki Türkçe Medya. <http://www.egazete.de/avrupadaki-turkce-medya-2/> Erişim Tarihi: 18.12.2018
- Külahçı, Ahmet. (2014). Türklerin radyosu 15 yaşında www.hurriyet.com.tr/gundem/turklerin-radyosu-15-yasinda-26620701 Erişim Tarihi: 18.12.2018
- Mortan, Kenan ve Sarfatı, Monelle. (2011). *Vatan Olan Gurbet Almanya'ya İşçi Göçünün 50. Yılı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.
- Mutlu, Erol. (1991). *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Gündoğan.
- Mutlu, Erol. (1995). *Televizyonda Program Yapımı*. Ankara: A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları.
- Nufel, Yavuz. (2005). *40 Yıl 40 İnsan 40 Öykü*. Amsterdam: Türkevi.
- Nufel, Yavuz. (2016). <http://www.dokuzeylulgazetesi.com/haber/ilhan-karacayi-gecmisi-ile-yuzlestirdim-28244.html> Erişim Tarihi: 17.11.2018
- Okkan, Osman. (1996). *Almanya'daki Türk Medyası. Türk-Alman Sempozyumu 1995 içinde* (s. 275-288). Berlin: Körber Vakfı.
- Özsoy, Selami. (2014). *Almanya'daki Türk Medyası ve Kamusal Bir Alman Kurum: Deutsche Welle*. Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 4 (7), 1-21.
- Pirha. (2018). <https://www.pirha.net/hakikatin-yolu-can-tv-test-yayinina-basladi-video-119747.html/01/05/2018/> Erişim Tarihi: 17.11.2018
- Postman, Neil. (2012). *Televizyon Öldüren Eğlence*. Osman Akinhay (Çev). İstanbul: Ayrintı.
- RTÜK. (2007). *Almanya'da Yaşayan Türklerin Televizyon İzleme Eğilimleri Kamuoyu Araştırması*. RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı.
- Storey, John. (2000). *Popüler Kültür Çalışmaları*. İstanbul: Babil.
- Soydan, Ersoy. (2018). *Yurtdışında Türkçe İnternet Radyoculuğun Yirminci Yılı. Dijital Çağda İletişim Okumaları-I içinde* (s. 93-115). İstanbul: Hiperlink.
- Soydan, Ersoy ve Yusuf, Gülşen İsmail. (2018). *Fifty Year of Turkish Television Broadcasting in The Balkans: 1969-2019. Research and Development On Sciences*. (s.163-171) Krakow: Jagiellonian University Institute.
- Sözcü. (2017). <https://www.sozcü.com.tr/2017/gundem/yurt-disinda-kac-turk-var-hangi-ulkelerde-yasiyorlar-1732773/> Erişim Tarihi: 20.12.2018

- Şener, Erman. (1984). Televizyon, Video. İmge Yayınları, İstanbul.
- Tamer, Emel Ceylan. (1983). Dünü ve Bugünüyle Televizyon. İstanbul: Varlık.
- Turkishpress. (2017). <http://www.turkishpress.co.uk/dunya/bruksel-aktif-tv-resmi-acilisi-ni-yapti-h894.html> Erişim Tarihi: 17.11.2018
- Tütengil, Cavit Orhan. (1985). Yeni Osmanlılar'dan Bu Yana İngiltere'de Türk Gazeteciliği 1867-1967. İstanbul: Belge.
- Yengin, Hülya. (1994). Ekranın Büyüsü. İstanbul: Der.
- Yücel, Alev. (2015). Batı Avrupa'da Türkçe Medya: Almanya, Fransa ve Hollanda. Selçuk İletişim, 8 (4): 244-265.

Görüşmeler

- 1- AYP TV'nin kurucusu Ali Yıldırım ile 21 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.
- 2- Yol TV'nin eski Genel Müdürlerinden Vedat Kara ile 20 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.
- 3- Deniz TV'nin kurucusu Özcan Özbay ile 19 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.
- 4- Gazeteci Fikret Aydemir ile 17 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.
- 5- Kardeche TV'nin kurucusu Bahri Cesur ile 12 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.
- 6- Medyaturk TV'nin kurucusu Ali Gedikoğlu ile 18 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.
- 7- TV Londra'nın kurucularından Vedat Bülent Balta ile 15 Aralık 2018 günü yapılan görüşme.